

Χαιρετισμός κ. Α. Διβόλη

Νευρολόγος – Ψυχίατρος, Διδάκτωρ ΑΠΘ

Πρόεδρος του συλλόγου «Εγκέφαλος» - Εκδότης του περιοδικού «Εγκέφαλος»

Το περιοδικό «Εγκέφαλος» πρωτοεκδόθηκε το 1950 από τρεις επιφανείς ψυχιάτρους της εποχής τους, Φώτη Σκούρα, Αθανάσιο Χατζηδήμο και Μιχαήλ Στριγγάρη. Στη συνέχεια, την έκδοσή του αναλαμβάνει για μια 30ετία η Ελληνική Νευρολογική και Ψυχιατρική Εταιρεία. Με την αδρανοποίηση της εταιρία αυτής και τον διαχωρισμό των δύο ειδικοτήτων το 1990, μια ομάδα συναδέλφων με επικεφαλής το Μ. Στριγγάρη ιδρύσαμε το σύλλογο «Εγκέφαλος» και ανέλαβε τη *συνέχιση* της έκδοσης του περιοδικού.

- Εκτός από την *έκδοση του περιοδικού* και τη *δωρεάν* διανομή του δημιουργήθηκαν πολλαπλές παράλληλες δραστηριότητες
- Παρουσία συνεχής του περιοδικού στο διαδίκτυο (από 20ετίας).
- *Χορήγηση υποτροφίας* στη μνήμη της εκπαιδευτικού Ευαγγελίας Διβόλη σε φοιτητές της Ιατρικής με χρήματα που χορηγεί η οικογένειά της. Από το 2014 η υποτροφία χορηγείται από το **Κοινοφελές Ίδρυμα Αικατερίνης και Ευαγγελίας Διβόλη**. Το ίδρυμα βοηθάει το σύλλογο «Εγκέφαλος», όσο είναι δυνατόν, όπως άλλωστε έχω βοηθήσει προσωπικά όλα τα χρόνια και οικονομικά τα τελευταία χρόνια.
- Εκπαιδευτικό πρόγραμμα με διενέργεια ημερίδων που διοργανώνονται από το 2005.

Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΗΜΕΡΙΔΑ πραγματεύεται το θέμα ΨΥΧΟ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η δημογραφία μελετά τις μεταβολές και διαφοροποιήσεις ανθρωπίνων πληθυσμών. Εφόσον γίνεται αναφορά σε ανθρώπους επόμενον είναι αυτοί να υπόκεινται σε παντός είδους επιδράσεις όπως, περιβαλλοντικές-ψυχοκοινωνικές-οικονομικές με ανάλογες επιπτώσεις και μεταβολές στα μεγέθη και την ποιότητα ζωής των. Κοινωνικοοικονομικό παράδειγμα αντλούμενο από τη σημερινή πραγματικότητα στη χώρα μας είναι αφενός η μετανάστευση ή μάλλον η φυγή των νέων ατόμων κυρίως επιστημόνων σε άλλες χώρες για εξεύρεση εργασίας και αφετέρου η αθρόα εισροή προσφύγων και μεταναστών για παρόμοια αίτια ή αποφυγή εμπολέμων καταστάσεων.

Βέβαια η Ελλάδα κατά καιρούς έχει δεχθεί κύματα μεταναστών με το μεγαλύτερο 1,5 εκατομμυρίου Ελλήνων χριστιανών από την Μικρά Ασία το 1922, όπως αναφέρεται, και τα κατάφερε. Τώρα όμως οι συνθήκες είναι διαφορετικές. Πρόκειται για άτομα διαφόρων εθνικοτήτων που μιλούν διαφορετικές γλώσσες, έχουν διαφορετικούς πολιτισμούς και διαφορετική θρησκεία.

Επιθυμητό θα είναι αυτές οι διαφορετικές εθνότητες να μπορέσουν να ενταχθούν στην ελληνική κοινωνία διατηρώντας τη ταυτότητά τους. Οι Έλληνες δε, να μπορέσουμε να τους εντάξουμε διατηρώντας επίσης τη ταυτότητά μας, τη πολύτιμη Ελληνική γλώσσα και παιδεία, τον ανεκτίμητο πολιτισμό μας και τη θρησκεία μας.

Η Χριστιανική πίστη που διδάσκει την αγάπη, η οποία εμπεριέχει τις έννοιες της αποδοχής και της αλληλεγγύης, όταν σωστά βιώνεται, μπορεί να συμβάλλει στην αποτελεσματική επίτευξη των ανωτέρω και τη μείωση προβλημάτων που θα αναφανούν.

Σήμερα όμως έχουμε κοντά μας εξαιρετικούς επιστήμονες, ξεχωριστός ο καθένας στον τομέα του, που θα μας αναπτύξουν διεξοδικά το θέμα.

Τους ευχαριστώ θερμά, όπως και όλους σας και εύχομαι καλή επιτυχία.

Ψυχική νόσος και υπογεννητικότητα

Μουσσάς Γεώργιος

Επίκουρος Καθηγητής Ψυχιατρικής ΕΚΠΑ, Δ/ντής συντονιστής Ψυχιατρικού τμήματος νοσοκομείου 'Σωτηρία'.

Ο σπουδαίος Γάλλος δημοσιογράφος Alfred Sauvy θέλοντας να δείξει ότι, ακόμα κι αν η δημογραφική κατάρρευση έρχεται πάντα κατόπιν μιας οικονομικής ή κοινωνικής κρίσης, υποστήριζε ότι η δημογραφία είναι ο πλέον αξιόπιστος δείκτης ακμής ή παρακμής μιας κοινωνίας.

Σύμφωνα με την Eurostat, το δημογραφικό παραμένει ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της ελληνικής κοινωνίας καθώς βάσει των στοιχείων στη χώρα μας καταγράφεται μείωση κατά 5,5% στον πληθυσμό, τη στιγμή που ο πληθυσμός της ΕΕ αυξήθηκε κατά μέσο όρο 2,2% για το 2012.

Σύμφωνα δε με μελέτη του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ), η γονιμότητα βρίσκεται σε ακραία χαμηλά επίπεδα για την ανανέωση του πληθυσμού στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, από το 2009 και έπειτα οι Ελληνίδες αποκτούν 1,1 έως 1,3 παιδιά, σε μεγάλη ηλικία, γεγονός που σημαίνει ότι ένα 25% αυτών μάλλον δεν θα αποκτήσει καθόλου παιδιά.

Στην παρούσα εισήγηση επιχειρείται μέσω της παράθεσης των δεδομένων (Επιτολασμός-Επίπτωση) των Ψυχικών Διαταραχών και την ανασκόπησης της διεθνούς Βιβλιογραφίας να διερευνηθεί η πιθανή επιρροή της ψυχικής νόσου επί του αριθμού των γεννήσεων.

Ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στο Δημογραφικό

Θελερίτης Χρήστος

Δρ Ιατρικής Σχολής ΕΚΠΑ, Επιστημονικός συνεργάτης Α΄ Ψυχιατρικής κλινικής Παν. Αθηνών, Επισκέπτης ερευνητής Παν. Λονδίνου

Μετά το 2009, η Ελλάδα εισήλθε σε μία μακρά περίοδο οικονομικής κρίσης που επηρέασε δυσμενώς διάφορες πλευρές της καθημερινής ζωής, μεταξύ των οποίων ήταν και η επιδείνωση του δημογραφικού προβλήματος. Στα 6 χρόνια της κρίσης (2009-2014) το ποσοστό των γεννήσεων μειώθηκε από 10,45 γεννήσεις ανά 1000 κατοίκους σε 8,57 γεννήσεις ανά 1000 κατοίκους. Οι γεννήσεις το 2014 ήταν οι λιγότερες (93.429) από κάθε άλλη χρονιά μετά το 1955. Ενώ το ποσοστό των θανάτων ανήλθε από τους 9,6 ανά 1000 κατοίκους το 2009 στους 10,46 το 2014.

Επιπροσθέτως, λόγω του μεγάλου ποσοστού της ανεργίας (27,9% το Σεπτέμβριο του 2013, 24,4% τον Ιανουάριο του 2016), τα ζευγάρια αγωνιούν και είναι επιφυλακτικά στο να παντρευτούν και να κάνουν παιδιά. Το πρόβλημα επιδεινώνεται περισσότερο από το γεγονός πως πολλοί νέοι άνθρωποι μεταναστεύουν σε ξένες χώρες (ενδεικτικά για το 2014 μετανάστευσαν 107.000 εκ των οποίων οι περισσότεροι ήταν νεώτεροι των 34 ετών). Είναι επιτακτική η ανάγκη, οι αρμόδιοι να αναγνωρίσουν και να δώσουν προτεραιότητα στην επίλυση αυτών των προβλημάτων εφαρμόζοντας πολιτικές που θα οδηγήσουν στην αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος της Ελλάδας.

Ισορροπίες και Ανατροπές: Θεσμικές επιπτώσεις της μετανάστευσης στην ελληνική κοινωνία

Κάτσας Γρηγόριος

Αναπληρωτής Καθηγητής Κοινωνιολογίας, 'DEREE'- Αμερικανικό Κολλέγιο Ελλάδος.

Ο στόχος αυτής της παρουσίασης είναι να διερευνήσει τις επιπτώσεις της μετανάστευσης στην ευρύτερη κοινωνία. Σε σχέση με αυτά που λέγονται και γράφονται στα ΜΜΕ, η

παρουσίαση επικεντρώνεται στις δυνητικές θεσμικές επιδράσεις της μετανάστευσης. Διερευνώνται δύο κεντρικά ζητήματα που απασχολούν την κοινωνία: η αλλοτρίωση και η κοινωνική αλληλεγγύη. Η εύκολη προσέγγιση και αυτή που κυριαρχεί στα ΜΜΕ είναι ότι και στα δύο ζητήματα η κατάσταση είναι σχεδόν απόλυτα αρνητική. Μια πιο ψύχραιμη προσέγγιση, όμως, δείχνει πως τα πράγματα δεν είναι τόσο αρνητικά αλλά ούτε και τόσο απλά. Η παρουσίαση, μετά από μια ανασκόπηση και επεξήγηση των παραπάνω όρων, επιχειρεί μια κριτική εφαρμογή τους στην Ελληνική κοινωνία. Τα συμπεράσματα είναι δύο: πρώτον, ότι τα επίπεδα αλλοτρίωσης μεταβάλλονται ανεξάρτητα από τα μεταναστευτικά ρεύματα και, δεύτερον, ότι η κοινωνική αλληλεγγύη υπάρχει, απλώς σε μια διαφορετική μορφή, καινούρια, την οποία η κοινωνία προσπαθεί να συνηθίσει.

Ο παγκόσμιος και ο ελληνικός πληθυσμός. Καταστάσεις Τάσεις Προτάσεις

Λοΐζος Νικόλαος

Δρ Παν. Παρισίων, Γενικός Γραμματέας ΔΣ ΕΔΗΜ.

Η εισήγηση έχει σκοπό να παρουσιάσει τη σημερινή κατάσταση του παγκόσμιου και του ελληνικού πληθυσμού (γεννητικότητα, θνησιμότητα, κατανομή στο χώρο, μεταναστευτικές κινήσεις) και τις τάσεις στο άμεσο μέλλον και να διατυπώσει κάποιες προτάσεις τουλάχιστο για την ελληνική δημογραφική πραγματικότητα.

Τα χαρακτηριστικά του παγκόσμιου πληθυσμού είναι η διαρκώς αυξητική του τάση (ήδη απογράφονται άνω των 7 δισεκατομμυρίων ατόμων), η άνιση κατανομή του, η υπογονιμότητα και η υπεργονιμότητά του ανάλογα με περιοχές του πλανήτη και η έντονη και ποικίλη μετανάστευση.

Για τον πληθυσμό της Ελλάδος παρατηρούμε αντίστοιχα μια έντονη ανισοκατανομή, κυρίως από τη δεκαετία του 60, αυξανόμενη δημογραφική γήρανση του πληθυσμού από τη δεκαετία του 70, υπογονιμότητα από τη δεκαετία του 80 και μεταναστευτικές κινήσεις από τη δεκαετία του 90.

Μπορεί να αποτραπεί η συρρίκνωση της Ελλάδας; Προτάσεις οικονομικής πολιτικής

Σιάτρας Γιάννης

Οικονομολόγος, MBA of Illinois

Ποιές είναι οι τάσεις των δημογραφικών στοιχείων σήμερα; Γιατί αυτές οδηγούν, με μαθηματική ακρίβεια, στη συρρίκνωση του ελληνικού πληθυσμού κατά τις επόμενες δεκαετίες; Ποιά θα είναι η εικόνα της Ελλάδας μετά από 30, 50, ή 70 χρόνια; Ποιές θα είναι οι απειλές; Ποιές είναι οι τάσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση; Υπάρχουν εφαρμόσιμες πολιτικές που θα μπορούσαν να ανακόψουν, ή ακόμη και να αντιστρέψουν αυτή την τάση; Υπάρχουν αντίστοιχα παραδείγματα από άλλες ευρωπαϊκές χώρες;

Η ενίσχυση της κοινωνικής πολιτικής υπέρ του παιδιού και της μητέρας, καθώς και η αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος με τρόπο ώστε να ευνοεί τις οικογένειες με περισσότερα μέλη, είναι οι βασικοί άξονες για την αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος στη χώρα. Καθώς όμως, τα αποτελέσματα των πολιτικών αυτών γίνονται ορατά μόνον σε μεγάλο βάθος χρόνου, ο προβληματισμός και η δραστηριοποίηση του Κράτους θα πρέπει ξεκινήσει άμεσα.

Μετανάστευση και επιπολιτισμός

Λειβαδίτης Μίλτος

Ομότιμος Καθηγητής Κοινωνικής Ψυχιατρικής Δημοκρίτειο Παν. Θράκης.

Η μετανάστευση είναι ένα στρεσογόνο γεγονός. Η ένταση του εξαρτάται από ποικίλους παράγοντες, όπως οι συνθήκες στις χώρες προέλευσης και εγκατάστασης, ο τρόπος μετακίνησης. Οι ψυχολογικές συνέπειες μπορεί να κυμαίνονται από ήπιες αγχώδεις και καταθλιπτικές αντιδράσεις, σοβαρότερες ψυχοτραυματικές εκδηλώσεις και διαταραχές της συμπεριφοράς, μέχρι βαρείες καταθλίψεις και ψυχωσικές καταστάσεις.

Ο επιπολιτισμός, δηλαδή η διαδικασία προσαρμογής των μεταναστών στον κυρίαρχο πολιτισμό της χώρας εγκατάστασης, επιτελείται με περισσότερο ή λιγότερο προσαρμοστικούς τρόπους (π.χ. υπερπροσαρμογή, παρανοειδής απομόνωση, αποδιοργάνωση, κοινωνική έκπτωση). Η ύπαρξη μηχανισμών στήριξης των μεταναστών και η ευαισθητοποίηση του γηγενούς πληθυσμού συμβάλλουν στην ομαλότερη ενσωμάτωση των μεταναστών.

Βία στην οικογένεια

Δουζένης Αθανάσιος

Αναπληρωτής Καθηγητής Ψυχιατροδικαστικής, Ιατρικής Σχολής ΕΚΠΑ, Δ/ντής Ψυχιατρικής Κλινικής Νοσοκομείο 'Αττικό'.

Η επιθετική συμπεριφορά από την εξελικτική βιολογική οπτική έχει συγκεκριμένο επιβιωτικό ρόλο, για τον οποίο εντάσσεται στο ρεπερτόριο της συμπεριφοράς πολλών ζωικών ειδών. Στον άνθρωπο η επιθετική συμπεριφορά αποτελεί πρόβλημα όταν στρέφεται ενάντια σε συνανθρώπους με σκοπό να τους προκαλέσει βλάβη. Στο επίπεδο των ανθρωπίνων κοινωνιών η βίαιη συμπεριφορά και η εγκληματικότητα που σχετίζεται με αυτή, αποτελούν μείζονα προβλήματα για την κοινωνική συνοχή και τη δημόσια υγεία.

Κοινωνικοί και πολιτισμικοί παράγοντες παίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη επιθετικής συμπεριφοράς. Ωστόσο, οι περιβαλλοντικοί παράγοντες έχουν διαφορετική επίδραση σε διαφορετικά άτομα. Κατά συνέπεια η αλληλεπίδραση ανάμεσα σε νευροβιολογικούς και σε περιβαλλοντικούς παράγοντες έχει ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη επιθετικής συμπεριφοράς.

Η ενδοοικογενειακή βία είναι το πιο αποσιωπούμενο έγκλημα στον κόσμο και αφορά άνδρες, γυναίκες και παιδιά ανεξαρτήτως περιβάλλοντος, ηλικίας και κοινωνικής θέσης. Ως *σωματική* βία νοείται η πρόκληση σωματικής κάκωσης. Η *λεκτική* βία συμπεριλαμβάνει φωνές, εξυβρίσεις, απειλές και λεκτικό εξευτελισμό ή τρομοκρατία, σχετίζεται δε άμεσα με την *ψυχολογική/ συναισθηματική* βία. Μέσα στα πλαίσια της ενδοοικογενειακής βίας θεωρείται ακόμα η αποστέρηση από το θύμα των βασικών θεμελιωδών δικαιωμάτων του. Στην οικογένεια συμβαίνει επίσης και η αιμομιξία η οποία λανθασμένα θεωρείται ως αμιγώς σεξουαλική πράξη. Η αιμομιξία είναι ένα σύνθετο φαινόμενο που εμπεριέχει επίσης επιθετικότητα, εξάρτηση και φόβο εγκατάλειψης. Στην περίπτωση της αιμομιξίας, η σεξουαλική δραστηριότητα έναντι του παιδιού, συχνά αποτελεί το μέσο με το οποίο, εκφράζεται μια οικογενειακή διαταραχή. Η φύση της πράξης, ο βαθμός συγγένειας και οι ηλικίες των εμπλεκομένων, είναι οι παράγοντες που θα πρέπει να συνυπολογίζονται σε περιστατικά αιμομιξίας.

Αι Ηθικάί αξίαί και το Δημογραφικόν πρόβλημα

Σταύρος Ι. Μπαλογιάννης

Ομότιμος καθηγητής Νευρολογίας ΑΠΘ

Το συνεχώς διογκούμενον δημογραφικόν πρόβλημα εις τας δυτικάς κοινωνίας είναι αρρήκτως συνδεδεμένον μετά της κρίσεως των ηθικών και πνευματικών αξιών, η οποία κορυφούται κατά τας τελευταίας δεκαετίας. Η συνεχώς επιτεινομένη διάβρωσις των θεμελίων της οικογενείας οδηγεί αναποφεύκτως εις την υπογεννητικότητα, την ψυχικήν νοσηρότητα και την σταδιακήν γήρανσιν του πληθυσμού των πλείστων ανεπτυγμένων χωρών. Εκ παραλλήλου, η οικονομική και πολιτική αστάθεια και αι οικολογικάί καταστροφαί, οδηγούν εις την μετακίνησιν εργατικού δυναμικού και επιστημόνων προς τας μάλλον ευνοημένους και οικονομικώς ευρώστους περιοχάς, αι οποίαί υφίστανται εμφανή διαφοροποίησιν του εθνολογικού στοιχείου και της ηλικιακής συνθέσεως.

Εις παγκόσμιον επίπεδον, εμφύλιοι διαμάχαι και εχθροπραξίαί μεταξύ των εθνών, απότοκοι οικονομικών αντιθέσεων, εδαφικών διεκδικήσεων, ισχυρών πολιτικών και κοινωνικών συγκρούσεων ή ακραίων εκδηλώσεων θρησκευτικού φανατισμού προκαλούν μαζικήν είσοδον προσφύγων εις γειτονικάς χώρας και εν συνεχεία εύλογον μετακίνησιν αυτών εις χώρας ευρισκομένας υπό αρτιότερας κοινωνικοοικονομικάς συνθήκας, προς αναζήτησιν, ελευθερίας, ασφαλείας, καλύτερων συνθηκών διαβιώσεως και διαφύλαξιν της αξιοπρεπείας, με αποτέλεσμα την συνεχή ανακατάταξιν των δημογραφικών στοιχείων των χωρών εισόδου αυτών.

Ο σύγχρονος δυτικός πολιτισμός, ο οποίος έδωσεν ιδιαιτέραν έμφασιν εις την τεχνολογίαν και την οικονομικήν ανέλιξιν, χωρίς παράλληλον στροφήν εις την καλλιέργειαν των πνευματικών και ηθικών αξιών, καθηλώσας, κατ' επέκτασιν, τον άνθρωπον εις την φιλαυτίαν, την ανταγωνιστικότητα, την διεκδικητικότητα και την εκκοσμιευμένην αποπροσωποποίησιν, δυσχεραίνεται εμφανώς εις την αντιμετώπισιν του πολυσχιδούς δημογραφικού προβλήματος και των συνοδών κοινωνικών, ηθικών και ανθρωπιστικών συνεπειών αυτού.

Η επάνοδος εις τας αναλλοιώτους αρχάς του σεβασμού του ανθρωπίνου προσώπου, της ανθρωπίνης αξιοπρεπείας, του σεβασμού του θεσμού και της ιερότητος της οικογενείας, την περικράτησιν του γήρατος, την καλλιέργειαν και βίωσιν της ειρήνης, της ελευθερίας, της αληθείας, της γνώσεως και της σοφίας, της πνευματικής καλλιέργειας, της κοινωνικής δικαιοσύνης, της ισοτίμου κατανομής των υλικών αγαθών, της συνεργασίας των ανθρώπων εντός του πνεύματος της αλληλεγγύης, της φιλαλληλίας και της γνησίας αγάπης αποτελεί την μοναδικήν φωτεινήν οδόν ανωδύνου εξόδου εκ του αδιεξόδου υπό άλλας συνθήκας δημογραφικού προβλήματος.